

**ВИКОРИСТАННЯ КРИМІНАЛІСТИЧНИХ ЗНАТЬ ДЛЯ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ОСОБИ ПІД
ЧАС ПЕРЕТИНУ ДЕРЖАВНОГО КОРДОНУ**

Галаган Володимир Іванович

*Національний університет «Києво-Могилянська академія», доктор юридичних наук,
професор, завідувач кафедри кримінального та кримінального процесуального права*

Наукою криміналістикою протягом всього часу свого існування розроблено кілька способів ідентифікації особи. Тривалий час таким способом було порівняння зовнішності особи-володільця документа, який давав право на перетин кордону, з її відображенням на фотографії у цьому документі. Процес такої ідентифікації залежав від автентичності відображення зовнішніх ознак особи на фотознімку, майстерності та спостережливості працівника прикордонної служби, інших суб'єктивних факторів.

З часом виникла потреба створення інформаційної комп'ютерної системи, яка б дозволяла, поряд з порівнянням зовнішності за фотознімком, швидко й безпомилково ідентифікувати осіб, які перетинають державний кордон. Такою системою стала Візова інформаційна система (ВІС), створена 11 жовтня 2011 року державами-учасниками Шенгенської угоди. Запровадження цієї системи потягло за собою необхідність для кожного громадянина України старше 12 років з літа 2015 року особисто звертатися у посольство держави-учасника Шенгенської угоди з тим, щоб не лише надати необхідні документи для оформлення візи, а й свої біометричні дані (відбитки пальців та біометричну фотографію). До цих даних мають доступ уповноважені органи держав Шенгенської угоди, прикордонні та імміграційні служби. Правоохоронні органи лише у чітко визначених випадках, пов'язаних з розслідуванням злочинів, можуть запитувати доступ до бази ВІС.

Ефективність бази ВІС підтверджена часом – вона надає можливість встановити власника документа, ідентифікувати осіб, що знаходяться на території Шенгенської зони без документів або з підробленими документами. Безпосередньо під час перетину кордону система ВІС дозволяє проводити контроль швидко, точно і надійно, виявляти осіб, які використовують чужі документи, та застосовувати до них адекватні заходи. Ця система дозволяла визначити, посольство якої саме держави Європейського Союзу отримало і внесло біометричні дані до системи ВІС, оскільки саме до цієї установи слід звертатися за наявності будь-яких проблем (неможливість чи ускладнення ідентифікації особи за її відбитками пальців, їх відсутність у базі ВІС за наявності документального підтвердження їх надання тощо).

Однак звертають на себе увагу два моменти: 1) на початку запровадження системи ВІС до неї вносилися дактилоскопічні дані по десятипальцевій системі реєстрації, що дозволяло перевіряти працівнику прикордонної служби кілька відбитків у випадку неможливості ідентифікувати особу по одному з них; 2) біометричні дані особи знаходяться не лише у базі даних посольства, до якого звернувся громадянин для отримання візи, а й у всіх консульських представництвах і контрольно-пропускних пунктах на кордонах держав Шенгенської зони. Тож саме така десятипальцева система реєстрації, крім ідентифікації особи під час перетину нею кордону, відігравала ще й іншу роль – превентивну. Її значення полягало у тому, що особа усвідомлювала наявність у системі ВІС своїх відбитків пальців рук та можливість, за необхідності, своєї ідентифікації у зв'язку із вчиненням нею злочину на території держави перебування.

З опівночі 11 червня 2017 року громадяни України, які на той період часу мали біометричний паспорт, отримали можливість вільно перетинати міждержавні кордони з країнами Європейського Союзу без попереднього звернення до посольства для отримання дозволу, з діловою чи туристичною метою або в сімейних справах на термін до 90 днів протягом 180-денного періоду протягом року. Такий паспорт містить мікропроцесорний чип з усією необхідною інформацією про власника. Водночас, під час оформлення паспорту його майбутній володільць надає відбитки не всіх десяти пальців обох рук, а одного пальця кожної

руки. Саме по цьому відбитку буде здійснено ідентифікацію володільця документа як під час отримання паспорту після його виготовлення, так і під час перетину державного кордону.

З огляду на зазначене, можна констатувати, що процес ідентифікації особи наразі спрощений, але залишається таким же надійним, враховуючи властивості відбитків пальців – індивідуальність, сталість, незмінність і відновлюваність. Неповторна сукупність папілярних візерунків, що наразі зафіксована на магнітному носії, розташованому безпосередньо у паспорті, дозволяє якісно й швидко перевірити його володільця безпосередньо під час перетину ним державного кордону країн Шенгенської угоди.

ПОВНОВАЖЕННЯ СТОРОНИ ЗАХИСТУ ПО ПРИЗНАЧЕННЮ СУДОВИХ ЕКСПЕРТИЗ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

*Галаган Олександр Іванович
Національна академія внутрішніх справ, професор кафедри кримінального процесу,
кандидат юридичних наук, доцент
Письменний Дмитро Петрович
Національна академія внутрішніх справ, професор кафедри кримінального процесу
кандидат юридичних наук, професор, заслужений юрист України*

В юридичній літературі зазначається, що суб'єктами судово-експертної діяльності є особи і органи, що призначають експертизу, судові експерти та судово-експертні заклади [1, с.20].

Відповідно до ст.7-1 Закону України «Про судову експертизу», яка була внесена згідно із Законом №2147-VIII від 03.10.2017 року, підставою проведення судової експертизи є відповідне судове рішення чи рішення органу досудового розслідування, або договір з експертом чи експертною установою – якщо експертиза проводиться на замовлення інших осіб [2, с.3].

Зазначимо, що до 15 березня 2018 року статтею 243 Кримінального процесуального кодексу України передбачено три види залучення експерта для проведення експертизи в ході досудового розслідування.

У першому випадку, за наявності підстав для проведення експертизи за клопотанням сторони захисту чи потерпілого сторона обвинувачення залучає експерта шляхом винесення постанови слідчим чи прокурором про призначення відповідної експертизи.

У другому випадку, сторона захисту має право самостійно залучати експерта на договірних відносинах для проведення експертизи, у тому числі обов'язкової.

Порядок призначення обов'язкової експертизи регламентується ч.2 ст.242 КПК.

Підставою для проведення експертизи відповідно до ч.3 ст.243 КПК будуть звернення з клопотанням підозрюваного чи його захисника про залучення експерта на договірних умовах. В такому клопотанні зазначається експерт, якого необхідно залучити, або експертна установа, якій необхідно доручити проведення експертизи. В цьому ж клопотанні вказується вид експертного дослідження, що необхідно провести та перелік запитань, які необхідно поставити перед експертом. Якщо сторона захисту самостійно залучає експертів на договірних умовах, то вона має надати об'єкти дослідження (речові докази), які є в наявності у неї. У разі необхідності отримання зразків для проведення експертизи, вони відбираються стороною захисту, оскільки вона звернулася за проведенням відповідної експертизи. Порядок відібрання зразків з речей і документів встановлюється згідно з положеннями про тимчасовий доступ до речей та документів (ст.ст.160-166 КПК).

У третьому випадку, у разі відмови слідчого в задоволенні клопотання сторони захисту про залучення експерта, такий експерт може бути залучений слідчим суддею за клопотанням сторони захисту (підозрюваного чи його захисника), як того вимагає ч.3 ст. 243 КПК.

Відповідно до ч.1 ст.244 КПК підозрюваний чи його захисник мають право звернутися з клопотанням до слідчого судді про залучення експерта для проведення необхідної експертизи.